

Slobodan Prosperov Novak
POVIJEST HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI
Od Bašćanske ploče do danas

Copyright © 2003, Golden marketing
Sva prava pridržana

Nakladnik
Golden marketing
Jurišićeva 10, Zagreb

Za nakladnika
Ana Maletić

ISBN 953-212-033-5

Slobodan Prosperov Novak

POVIJEST HRVATSKE
KNJIŽEVNOSTI

Od Bašćanske ploče do danas

Golden marketing
2003.

*Mojoj Saši i njezinoj vjeri da ova
udaljenost i ova usamljenost imaju smisla*

Abecedarij autora i anonimnih djela

- Alfirević, Frano 380
Andreis, Pavle 94
Andrić, Ivo 340
Andrić, Stanko 686
Angjelović, Danko 379
Aralica, Ivan 486
Armolušić, Jakov 92
Babić, Goran 565
Bagić, Krešimir 667
Bajamonti, Julije 155
Bakarić, Tomislav 602
Bakmaz, Ivan 603
Balog, Zvonimir 466
Banac, Ivo 577
Bandur, Anselmo 128
Barac, Antun 368
Baraković, Juraj 74
Barbieri, Veljko 590
Baretić, Renato 696
Barić, Adalbert 153
Barković, Josip 421
Baščanska ploča 7
Bassegli, Tomo 156
Batušić, Nikola 517
Batušić, Slavko 375
Bauer, Ljudevit Ludwig 533
Bečki listići 6
Begović, Milan 314
Begović, Sead 629
Belan, Branko 421
Belostenec, Ivan 107
Benetović, Martin 64
Benja, Juraj 27
Berković, Zvonimir 513
Biga, Vesna 597
Bilopavlović, Tito 532
Biti, Vladimir 647
Biundović, Ivan Franjo 80
Blažek, Tomo 203
Blažević, Neda Miranda
618
- Bobaljević, Sabo 60
Boban, Vjekoslav 652
Bogašinović, Lukrecija 156
Bogašinović, Petar 115
Bogdan, Tomislav 696
Bogišić, Rafo 442
Bogišić, Vlaho 657
Bogović, Mirko 205
Bonifačić, Antun 386
Bošković, Ivan J. 645
Bošković, Ruđer 145
Bošković-Stulli, Maja 444
Bošnjak, Branimir 562
Božić, Mirko 430
Bračuljević, Lovro 138
Brečić, Petar 516
Brešan, Ivo 518
Brešić, Vinko 646
Brezovački, Tituš 170
Brlić-Mažuranić, Ivana 301
Bruerović, Marko 173
Budak, Mile 363
Budak, Pero 424
Buden, Boris 658
Budiša, Edo 651
Bunić, Ivan 90
Bunić, Jakov 30
Bunić, Miho 63
Car Emin, Viktor 361
Carić, Juraj 257
Cesarec, August 348
Cesarić, Dobriša 357
Cettineo, Ante 344
Cihlar Nehajev, Milutin
285
Ciliga, Antun (Tone Valić)
347
Cipiko, Koriolan 30
Ciraki, Franjo 223
Crijević, Ilija 29
Crijević, Ludovik 33
- Cvetnić, Ratko 680
Cvitan, Dalibor 499
Cvitan, Gabrijel 389
Cvitan, Grozdana 680
Čale Feldman, Lada 673
Čale, Frano 442
Čegec, Branko 648
Čerina, Vladimir 310
Čičak, Ivan Zvonimir 661
Čistilište svetoga Patricija 21
Čolaković, Enver 389
Čorak, Željka 573
Črnja, Zvane 422
Čtenije od svetoga Tome 17
Čudina, Marija 509
Čuić, Stjepan 588
Ćatić, Musa Ćazim 269
Ćipiko, Ivo 267
Ćosić, Bora 536
Dautbegović, Jozefina 630
Dedić, Arsen 559
Delorko, Olinko 382
Demeter, Dimitrija 182
Derkač, Lana 698
Derkos, Ivan 179
Desnica, Vladan 412
Detoni-Dujmić, Dunja 564
Devidé, Vladimir 506
Dijana, Srećko 395
Dimitrović Bettera, Marija
123
Diversis, Filip de 27
Divković, Matija 76
Dizdar, Mak 455
*Djela apostola Andrije i
Mateja među ljudožderi-
ma na Crnom moru* 17
Djela Pavla i Tekle 17
Domić, Ljiljana 618
Dominis, Markantun de 81
Domjanić, Dragutin 298

- Domović, Tomislav 695
 Donadini, Ulderiko 309
 Donat, Branimir (Tvrtko Zane) 493
 Dončević, Ivan 406
 Dorotić, Andrija 167
 Dragojević, Danijel 501
 Drakulić, Slavenka 580
 Drašković, Janko 178
 Dražić, Ivan 119
 Držić, Džore 35
 Držić, Marin 53
Dubrovački legendarij 19
 Duda, Dean 687
 Dukić, Davor 687
Dundalovo viđenje 21
 Durbešić, Tomislav 515
 Đurđević, Ignjat 129
 Đurđević, Stijepo 84
 Đuretić, Nikola 620
 Ercegović, Jakša 389
 Fabrio, Nedjeljko 527
 Fališevac, Dunja 600
 Falout, Želimir 510
 Ferić, Đuro 162
 Ferić, Zoran 684
 Fiamengo, Jakša 622
 Fisković, Cvito 443
Fiziolog 11
 Flaker, Aleksandar 445
 Foretić, Dalibor 516
 Fortis, Alberto 146
 Frangeš, Ivo 441
 Franičević, Marin 407
 Franičević-Pločar, Jure 428
 Frankopan, Fran Krsto 105
 Fuček, Štefan 135
 Gaj, Ljudevit 177
 Galović, Fran 307
 Gamulin, Grga 443
 Ganza, Mate 553
 Gasparotti, Hilarion 135
 Gašparović, Darko 601
 Gavran, Miro 654
 Gazarović, Marin 79
 Gjalski, Ksaver Šandor 250
 Gjurgjević, Bartul 57
 Glavaš, Radoslav 389
 Glavašević, Siniša 679
 Gleđević, Antun 124
 Glumac, Branislav 526
 Goldstein, Albert 511
 Golob, Zvonimir 462
 Golub, Ivan 505
 Gotovac, Mani 516
 Gotovac, Vlado 468
 Grabovac, Filip 139
 Grčić, Marko 581
 Gromača, Tatjana 696
 Gross, Mirjana 443
 Grubišić, Vinko 564
 Gudelj, Petar 506
 Gundulić, Ivan 85
 Habelić, Juraj 109
 Habjan, Stanislav 652
 Hadžić, Fadil 423
 Haller, Albert 389
 Harambašić, August 225
 Havaji, Muhamed Uskufi 113
 Hećimović, Branko 517
 Hektorović, Petar 45
 Herceg, Ivan 695
 Hercigonja, Eduard 600
 Hergešić, Ivo 371
 Herman Dalmatinac 7
 Hidža, Đuro 158
 Hitrec, Hrvoje 533
 Horozović, Irfan 574
 Horvat, Josip 374
 Horvat, Joža 407
 Horvatić, Dubravko 546
 Hudelist, Darko 660
 Isaković, Alija 508
Istarski razvod 9
 Ivančan, Dubravko 505
 Ivančić, Viktor 659
 Ivanišević, Drago 394
 Ivanišević, Đurđica 661
 Ivanišević, Ivan 92
 Ivanković, Nenad 661
 Ivanković, Željko 577
Ivanova apokalipsa 21
 Ivanović, Kristofor 99
 Ivkošić, Milan 645
 Ivšić, Radovan 397
 Jagić, Vatroslav 207
 Jakovljević, Ilija 350
 Jarak, Rade 692
 Jarnević, Dragojla 199
 Jelačić Bužimski, Dubravko 604
 Jelčić, Dubravko 494
 Jelić, Vojin 429
 Jeličić, Živko 432
 Jelušić, Božica 627
 Jergović, Miljenko 682
 Jorgovanić, Rikard 232
 Jurak, Dragan 698
 Jurčić, Vladimir 389
 Jurdana, Srećko 661
 Jurić Zagorka, Marija 300
 Jurica, Neven 645
 Jurković, Janko 216
 Kačić Miošić, Andrija 141
 Kaleb, Vjekoslav 391
 Kanavelić, Petar 116
 Kanižlić, Antun 150
 Karahasan, Dževad 575
 Karnarutić, Brne 58
 Karuza, Senko 652
 Kašić, Bartul 71
 Kaštelan, Jure 402
 Kaštelan, Lada 672
 Katančić, Matija Petar 163
 Katičić, Radoslav 448
 Katunarić, Dražen 641
 Katušić, Ivan 420
 Kavanjin, Jerolim 119
 Kažotić, Augustin 10
 Kažotić, Marko 174
 Kekanović, Drago 591
 Kekez, Josip 600
Kijeovski listići 6
 Klaić, Vjekoslav 243

- Klarić, Branko 389
 Kokoljić, Ivan Bolica 92
 Kolar, Slavko 352
 Kolendić, Petar 344
 Kolundrić, Josip 344
 Kombol, Mihovil 369
 Korajac, Vilim 217
 Koroman, Veselko 507
 Kos, Vinko 389
 Košćec, Marinko 692
 Kosor, Josip 280
 Košuta, Leo 444
 Košutić, Sida 380
 Kotruljević, Benko 32
 Kovač, Mirko 537
 Kovač, Zvonko 628
 Kovačić, Ante 244
 Kovačić, Ivan Goran 366
 Kozarac, Ivan 268
 Kozarac, Josip 248
 Kozarčanin, Ivo 378
 Kranjčević, Silvije Strahimir 254
 Kravar, Zoran 599
 Krčelić, Adam Baltazar 152
 Kreljanović, Ivan 172
 Križanić, Juraj 97
 Krklec, Gustav 335
 Krleža, Miroslav 320
 Krmpotić, Vesna 484
 Krtalić, Ivan 565
 Kudrjavcev, Anatolij 517
 Kuhačević, Mateša Antun 140
 Kukuljević Sakcinski, Ivan 184
 Kuljiš, Denis 660
 Kulundžić, Josip 344
 Kulundžić, Zvonimir 422
 Kumičić, Eugen 238
 Kunić, Rajmond 148
 Kurelac, Fran 206
 Kušan, Ivan 477
 Kuzmanović, Vojislav 504
 Kvaternik, Eugen 210
 Kvesić, Pero 637
 Ladan, Tomislav 451
 Lasić, Stanko 446
 Lastrić, Filip 137
Laude creaturarum 13
 Laušić, Jozo 526
 Leskovar, Janko 261
 Letica, Slaven 660
 Lorković, Blaž 217
 Lovrenčić, Sanja 666
 Lovrenović, Ivan 576
 Lovrić, Ivan 147
 Lozica, Ivan 600
 Lucić, Hanibal 42
 Lučić, Ivan 93
Lucidar 11
 Lukić, Vitomir 508
 Lukšić, Irena 617
 Lunaček, Vladimir 285
 Machiedo, Mladen 560
 Magdalenić, Matija 111
 Mahmutefendić, Sead 642
 Majdak, Zvonimir 524
 Majer, Vjekoslav 376
 Majetić, Alojz 523
 Maković, Zvonko 611
 Maleš, Branko 615
 Malnar, Željko 661
 Mandić, Igor 545
 Manojlović, Sonja 623
 Maraković, Ljubomir 371
 Marco Polo 18
 Marinela 691
 Marinković, Pavo 674
 Marinković, Ranko 414
 Marjanović, Milan 283
 Marković, Franjo 218
 Marković, Zdenka 381
 Maroević, Tonko 557
 Martić, Grga 220
 Marulić, Marko 37
 Maruna, Boris 548
 Mataga, Vojislav 687
 Matanović, Julijana 652
 Matasović, Ranko 687
 Matijašević Karamaneo, Antun 120
 Matijašević, Marijan 389
 Matišić, Mate 676
 Matković, Marijan 418
 Matoš, Antun Gustav 275
 Matvejević, Predrag 496
 Mažibradić, Horacije 82
 Mažuranić, Fran 256
 Mažuranić, Ivan 194
 Mažuranić, Matija 202
 Menčetić, Sigismund 35
 Menčetić, Vladislav 100
 Meršinjak, Saša 594
 Meštrović, Ivan 291
 Mićanović, Krešimir 694
 Mićanović, Miroslav 664
 Micić, Ljubomir 304
 Mifka, Ljerka 510
 Mihalić, Slavko 458
 Mihanović, Antun 178
 Milanja, Cvjetko 561
 Milčec, Zvonimir 526
 Miličić, Sibe 344
 Miličević, Nikola 461
 Milišić, Milan 567
 Milković, Zlatko 389
 Miloš, Damir 649
 Mirković, Alemka 680
 Mirković, Mijo (Mate Balota) 360
 Miškina, Mihovil Pavlek 368
 Mladinić, Sabo 78
 Mlakić, Josip 681
 Mlinarec, Robert 692
 Mojaš, Davor 639
 Mraović, Simo 695
 Mrkonjić, Zvonimir 544
 Mrnavić, Ivan Tomko 75
 Mršić, Ivan 92
 Mujičić, Tahir 606
Muka svete Margarite 24
 Mulih, Juraj 134

- Nalješković, Nikola 51
 Nazor, Vladimir 294
 Nemčić, Antun 200
 Nemeč, Krešimir 646
 Nikolić, Vinko 386
 Novak, Slobodan 434
 Novak, Viktor 345
 Novak, Vjenceslav 258
 Ogrizović, Milan 268
 Oraić-Tolić, Dubravka 616
 Orbini, Mavro 71
 Paljetak, Luko 568
 Palmotić, Jaketa 101
 Palmotić, Junije 95
 Palmović, Andrija 222
 Pannonius, Janus (Ivan
 Česmički) 28
Pariška pjesmarica 11
 Paro, Georgij 515
 Parun, Vesna 453
 Paskalić, Ludovik 50
 Patačić, Katarina 157
 Pavičić, Josip 645
 Pavičić, Jure 389
 Pavičić, Jurica 681
 Pavletić, Vlatko 449
 Pavličić, Pavao 585
Pavlova apokalipsa 20
 Pavlović, Boro 405
 Peić, Matko 436
 Pejaković, Hrvoje 664
 Pelegrinović, Mikša 45
 Perić, Boris 693
 Perišić, Robert 688
 Perkovac, Ivan 215
 Pešorda, Mile 625
 Petančić, Feliks 32
 Peterlić, Ante 512
 Petlevski, Sibila 665
 Petrač, Božidar 646
 Petrak, Nikica 551
 Petrasov Marović, Tonči
 470
 Petrić Patrizio, Franjo 67
 Petrović, Svetozar 444
Pisan od svetoga Jurja 11
Planctus Marijin 22
 Pogačnik, Jagna 688
 Polić Kamov, Janko 303
Poljički statut 9
 Popović, Bruno 504
 Popović, Edo 651
 Preradović, Petar 190
 Pribojević, Vinko 33
 Prica, Čedo 480
*Prikazanje historije svetoga
 Panucija* 24
*Prikazanje Muke spasitelja
 našega* 22
*Prikazanje od nevoljnoga
 dne od suda ognjenoga*
 23
 Prtenjača, Ivica 697
 Pucić, Karlo 33
 Pucić, Medo 213
 Pupačić, Josip 460
 Quien, Kruno 397
 Radaković, Borivoj 634
 Radaković, Zorica 677
 Radić, Damir 698
 Radica, Bogdan 372
 Ranjina, Dinko 61
 Ranjina, Nikša 34
 Raos, Ivan 424
 Raos, Predrag 636
 Rastić, Junije 160
 Ratkaj, Juraj 94
 Relković, Matija Antun 154
 Rešicki, Delimir 662
 Rizvanović, Nenad 690
 Rogić Nehajev, Ivan 562
Roman o Aleksandru 18
*Roman o Barlaamu i Josa-
 fatu* 19
Rumanac trojski 17
 Rundek, Darko 638
 Sabljak, Tomislav 495
 Sabol, Željko 509
 Selem, Petar 515
 Senjanović, Đermano 659
 Senker, Boris 606
 Sever, Josip 555
 Simić, Novak 393
 Simić, Roman 692
 Slamnig, Davor 638
 Slamnig, Ivan 463
 Slavetić, Josipa 155
 Slaviček, Milivoj 462
*Slovo meštra Polikarpa iz
 Ciprije* 23
 Smoje, Miljenko 431
 Softa, Ivan 389
 Solar, Milivoj 498
 Srnec-Todorović, Asja 674
 Stahuljak, Višnja 483
 Stamać, Ante 542
 Stamać, Lucija 697
 Starčević, Ante 212
 Stojević, Milorad 614
 Stojić, Mile 631
 Stošić, Josip 405
 Stulli, Vlaho 160
 Sudeta, Đuro 337
 Supek, Ivan 400
 Sušac, Gojko 510
 Suvin, Darko 447
 Šegedin, Petar 409
 Šehović, Feđa (Raul
 Mitrovich) 490
 Šenoa, August 227
Šibenska molitva 13
 Šicel, Miroslav 496
 Šimić, Antun Branko 311
 Šimunović, Dinko 273
 Šipuš, Josip 170
 Šišić, Ferdo 345
 Šitović, Lovro 137
 Šižgorić, Juraj 30
 Škrabalo, Ivo 513
 Škrabe, Nino 606
 Škrinjarić, Sunčana 483
 Škunca, Andriana 572
 Škurla, Dubravko 509
 Škvorc, Stjepan 135
 Šnajder, Slobodan 607

- Šoljan, Antun 472
 Šop, Nikola 337
 Šorak, Dejan 656
 Šovagović, Fabijan 515
 Šovagović, Filip 677
 Špišić, Davor 677
 Špoljar, Krsto 504
 Šporer, Juraj 177
 Štambak, Dinko 438
 Štambuk, Drago 625
 Štiks, Igor 691
 Šufflay, Milan 288
 Švelec, Franjo 444
 Tadić, Jorjo 345
 Tadijanović, Dragutin 354
 Tanzlinger Zanotti, Ivan 119
 Tatarin, Milovan 687
 Tenžera, Veselko 579
 Tesla, Nikola 290
 Tkalac, Imbro 214
 Tolj, Ivan 624
 Toma Arhiđakon 10
 Tomaš, Stjepan 593
 Tomasović, Mirko 563
 Tomić, Ante 689
 Tomić, Josip Eugen 236
 Tomičić, Zlatko 467
 Tomizza, Fulvio 534
 Tommaseo, Niccolo 192
 Torbarina, Tanja 660
 Tresić-Pavičić, Ante 292
 Tribuson, Goran 583
 Truhelka, Jagoda 249
 Tucić, Srđan 279
 Tudišić, Marin 136
 Ugrešić, Dubravka 594
 Ujević, Tin 331
 Ušumović, Neven 692
 Valent, Milko 635
Varuhovo viđenje 21
 Vergerije, Pier Paolo 28
 Vetranović, Mavro 46
 Vezdin, Ivan Pavao 166
 Vida, Viktor 383
 Vidić, Ivan 674
 Vidrić, Vladimir 270
 Vilović, Đuro 344
 Vince, Zlatko 443
Vinodolski zakonik 9
 Violačić, Božidar 516
 Visković, Velimir 597
 Vitaljić, Andrija 121
 Vitezović, Pavao Ritter 126
 Vlačić Ilirik, Matija 65
 Vladović, Borben 531
 Vodnik Drechsler, Branko 289
 Vojnić Purčar, Petko 535
 Vojnović, Ivo 263
 Vončina, Josip 600
 Vramec, Antun 69
 Vrančić, Antun 58
 Vrančić, Faust 72
 Vraz, Stanko 187
 Vrhovac, Maksimilijan 178
 Vrkljan, Irena 485
 Vučetić, Šime 396
 Vučićević, Stojan 550
 Vujčić Borislav, 675
 Vujčić-Laszowski, Ivanka 381
 Vukelić, Lavoslav 221
 Vukotinović, Ljudevit Far-
 kaš 181
 Vuković Runjić, Milana 693
 Vuković, Tvrtko 697
 Vuletić, Anđelko 538
 Zagrabec, Štefan 134
 Zajec, Tomislav 693
 Zamanja, Bernardo 149
 Zamoda, Jagoda 629
 Zanović, Stjepan 150
Zapis popa Martinca 5
 Zečević, Divna 600
 Zeljković, Branislav 503
 Zerinoglu, Hasan Kaim-baba 114
 Zidić, Igor 554
 Zima, Zdravko 582
 Zlatar, Andrea 656
 Zlatarić, Dominko 63
 Zmajević, Andrija 114
 Zoranić, Petar 49
 Zorica, Željko 640
 Zrinski, Ana Katarina 105
 Zrinski, Nikola 103
 Zrinski, Petar 103
 Zuppa, Vjeran 541
 Žagar, Anka 643
 Žanić, Ivo 647
Život Abrama remete 19
 Žmegač, Viktor 447
 Žutelija, Željko 660
 Žuvetić, Juraj 78

Na početku

Ispričao sam priču o književnosti što su je na tlu Hrvatske, ali i u drugim zemljama, stvarali Hrvati. U toj priči sudjeluju i pripadnici drugih naroda koji su dolazili u priliku da s Hrvatima podijele svoje identitete. U knjizi koju držite u ruci malo što je originalno. Najveći dio njezina sadržaja u nekim drugim prilikama obradili su moji časni prethodnici, stariji književni historičari i noviji kritičari. To su ljudi kojima dugujem mnogo više nego što im uopće ovom prilikom mogu i priznati. Originalnost knjige koju držite u ruci prije svega je u raspodjeli obuhvaćene građe i načinu na koji je ona uspostavljena u cjelini.

Jedan od mojih prethodnika, akademik Ivo Frangeš, u svojoj *Povijesti hrvatske književnosti* javno se 1987. ispričao živim piscima koje nije uvrstio ili spomenuo u svojoj knjizi. Ja se ne želim ispričavati onima koje sam izostavio ili nisam spomenuo. Svaki put sam ih izostavio namjerno. Ako bih se nekome morao ispričati, onda su to jedino oni pisci koje sam u ovoj knjizi spomenuo. Jedino njima, i mrtvima i živima, dugujem ispriču što sam ih umetnuo u svoju priču.

Ovo djelo napisano je s dubokom vjerom da je povijest hrvatske književnosti samo dio povijesti naroda hrvatskog. Ta vjera me do danas nikad nije napustila. Nije me napuštala ni u protekle dvije godine dok sam daleko od domovine, u New Havenu, na Sveučilištu Yale, dovršavao ovaj rukopis. Pojavila se ta vjera u meni davno, još u vrijeme dok sam kao gimnazijalac u Dubrovniku, u Naučnoj biblioteci koja je tada bila smještena u Kneževu dvoru, halapljivo počeo proučavati hrvatsku književnu prošlost i živjeti njezinu književnu sadašnjost.

Od Vatroslava Jagića rano sam naučio da “književnost imamo ali da je ne poznamo”. S vremenom sam shvatio da ova konstatacija oca naše književne povijesti, koja je bila izrečena 1867., više nije valjana. Mi, na početku trećeg tisućljeća, parafrazirajući Jagića, jedino možemo reći da književnost poznajemo ali da ju više nemamo. Naraštaj smo koji je izgubio osjećaj cjelovitosti, naraštaj smo koji je monolitnost književne povijesti žrtvovao fragmentarnosti. Mi više ne znamo ispričati povijest vlastite književnosti, i to je posve logično u vremenu koje je objavilo smrt velikih naracija i čvrstih istina.

To da više ne znamo ispričati povijest nacionalne književnosti, rezultat je do kojega smo došli u vremenu koje se s pravom prozvalo krajem povijesti. Oskudica velikih priča i njihove cjelovitosti pavela me k ovoj knjizi. Ova *Povijest hrvatske književnosti* napisana je iz stanja *suprotiva*, stanja tako čestog u boljoj hrvatskoj književnosti. Svijest da živimo u vremenu u kojemu je suvremenost bezočno progutala prošlost i dovela u pitanje njezin smisao, svijest da živimo u epohi koja više nema potrebe da projektira budućnost, ta svijest natopila je sve stranice ovoga rukopisa. Ova knjiga htjela je biti harni dug izgubljenoj cjelovitosti hrvatske književnosti, dug koji joj je htio vratiti jedan nepopravljivi kriptotradicionalist.

Mnogi, danas mrtvi ljudi, pomogli su mi u davnoj odluci da počnem skupljati energiju za pisanje sintetskih knjiga o povijesti hrvatske književnosti. Najviše u tom smislu dugujem svojem neprežaljenom prastricu Grgi Novaku, velikom historičaru i arheologu, s kojim sam od 1963. pa sve do njegove smrti 1978. na Hvaru proveo nezaboravne dane. U prvim godinama znanstvenog rada znatno su mi pomogla trojica mojih voditelja u tadašnjem Akademijinu Institutu za književnost i teatrologiju na zagrebačkomu Gornjem gradu. Bili su to Slavko Batušić kojega sam pozorno slušao, a on imao sreće da mene nikad nije mogao čuti, zatim Marko Fotez kojemu sam dvije godine, sve do njegove rane smrti, poželio biti šegrtom, i, konačno, Marijan Matković kojemu sam između ostalog zahvalan i zato što mi je omogućio da svoje prve tekstove objavim na uglednim mjestima. Prerano preminuli književni kritičar Veselko Tenžera u to me vrijeme znatno ohrabrio svojim vrlo pozitivnim prikazima mojih prvih knjiga, Vida Flaker imala je strpljenja slušati moje prve analize, a Marko Grčić lektorirati i komentirati moje prve novinske tekstove koji su bili objavljivani u visokotiražnom *Vjesniku u srijedu*.

U Rimu, gdje sam na Sapienzi pod vodstvom Santa Graciottija predavao od 1981. do 1984., nastajali su prvi dijelovi mojih kasnijih sintetskih rukopisa, kao i meni posebno draga knjiga *Planeta Držić*. Veliki dojam na mene ostavio je rad u kroatističkom *dream teamu* s kojim sam se 1985. našao u najužoj redakciji veleborne izložbe *Pisana riječ u Hrvatskoj*. Biti na istom poslu s Eduardom Hercigonjom, Aleksandrom Flakerom, Radovanom Ivančevićem i Radoslavom Katičićem bio je poklon kakav se dobiva jednom u životu. Dva mjeseca što sam ih tada zajedno s akademikom Katičićem proveo radeći u izložbenim dvoranama Muzejskog prostora, na zajedničkoj knjizi *Dva tisućljeća pisane riječi u Hrvatskoj*, bila su nešto najljepše što sam doživio u svojoj književnoj karijeri.

U devedesetim godinama imao sam sreću da sam u dva dvogodišnja razdoblja bio bliskim suradnikom dvojice vrlo bitnih književnika i političara. Najprije sam od 1990. do 1992. zdušno radio kao zamjenik ministra Vlatka Pavletića, čovjeka lucidnog i brzih reakcija. Mogao sam promovirati neke važne projekte u tomu prvom vrlo kvalitetnom postizbornom Ministarstvu prosvjete i kulture. U Matici hrvatskoj od 1993. do 1995. bio sam najbliži suradnik pokojnog Vlade Gotovca, mučenika i vizionara, koji mi je pomogao da pokrenem *Vijenac*, prve novine za kulturnu problematiku u demokratskoj Hrvatskoj. Bile su to i godine vrlo intenzivnog druženja i zajedničkog rada s nizom hrvatskih intelektualaca koji su sa mnom vodili Hrvatski PEN centar u njegovu slavnom razdoblju. Bilo je to vrijeme u kojemu sam mnogo učio od Nikice Petraka i Željke Čorak, od pokojne Vere Čičin-Šain i Borisa Marune, bilo je to vrijeme kada smo organizirali Svjetski kongres PEN-a u Dubrovniku, doba u kojemu sam osjetio bliskost s mnogim književnim vršnjacima, najprije sa Zdravkom Zimom i Stipom Čuićem, Dragom Štambukom i Brankom Matanom, zatim s Draženom Katunarićem i Vlahom Bogišićem. Bile su to godine u kojima sam učio iz dubokih iskustava Radovana Ivšića. U vremenima kad sam bio onemogućen raditi na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, dobrotvorom mi je bio dugogodišnji prijatelj Nino Pavić za čiju

sam izdavačku kuću s velikim slikarom Edom Murtićem, a na stranicama ilustriranog magazina *Cicero*, neuspješno pokušavao dokazati da se ružnoj svaki-dajnici vrijeđi suprotstaviti ljepotom.

U mom Dubrovniku imao sam konstantnu ljudsku podršku u trojici književnika. Najprije moram spomenuti Milana Milišića koji je mučki ubijen u bombardiranju Dubrovnika 1991., čovjeka od kojeg sam naučio kako je kritika uvijek akt ljubavi; onda je nezaobilazan bio ljudski i stručni utjecaj pokojnoga zagrebačkog profesora Frana Čalea koji mi je pomogao da naučim sve o potrebi kolektivnog posla ali i o njegovim granicama; konačno, bio je uz mene moj najvjerniji Dubrovčanin, dugogodišnji prijatelj Feđa Šehović. S njime, u triju s Marinom Gozzeom, sagradili smo u dubrovačkoj Širokoj ulici Dom Marina Držića. Feđa je znao biti lijek svakomu mom malodušju. Jednako kao još jedna dugogodišnja prijateljica, Dubrovkinja Vesna Cvjetković Kurelec, posjednica divnoga raguzijanskoga diplomatskog nerva, koja je također imala razumijevanja za mene kad drugi nisu. I dvojica posebnih prijatelja, netko bi rekao bivših, premda prijatelji nikad ne mogu biti bivši, upisani su u stranice ove knjige, a to su Bokelj Branko Sbutega od kojega sam rano naučio nešto o intuiciji, te Hvaranin Ivan Kasandrić u čijoj sam Dubovici uz njegovu pomoć vježbao odnos s baštinom. U sličnom procesu znatno su mi pomogli najprije Slobodan Šnajder kojemu sam koncem sedamdesetih otežao posao na drami *Držićev san*, zatim arhitekt Željko Kovačić s kojim sam na zajedničkoj izložbi *Gundulićev san* i *La nave va'*, te *Biljezi identiteta* lepršavo iskušavao postmoderno stanje. I, konačno, Joško Juvančić s kojim sam u osamdesetim godinama ostvario dvije važne tradicijske vivisekcije na Dubrovačkim ljetnim igrama u predstavama *Ecce Homo* i *Kako bratja prodaše Jozefa*.

Knjige nisam objavljivao samo u Zagrebu. Tiskao sam ih u dubrovačkih i osječkih izdavača također, a u Splitu, meni osim Dubrovnika i Hvara najdražemu hrvatskom gradu, objavio sam neke svoje ranije knjige i surađivao s tamošnjim izdavačima koji su dolazili iz sasvim različitih duhovnih svjetova, tako da su mi ondje urednicima i zagovornicima bili, nekoliko puta, pokojni Živko Jeličić ali i Ivo Sanader. U vrijeme hajki koje sam doživljavao nakon Münchenskoga govora, koji sam održao u listopadu 1993., Nenad Popović nije krzmao u odluci da ga objavi u izdanju svojega Durieuxa u knjizi *Figure straha*.

Na Filozofski fakultet u Zagreb pozvao me 1977. Rafo Bogišić, čovjek koji me je potakao da proučim fenomen hrvatskih dramskih robinja. Na Filozofskom fakultetu sam dva desetljeća dijelio radnu sobu s autoricom mudrih studija o starim piscima, Dunjom Fališevac, a sjedio sam za tintom umrljanim zelenim stolom koji je nekoć pripadao tragično poginulom pjesniku Josipu Pupačiću. Da objavim prva tri sveska moje velike, ali još uvijek nezavršene šestosveščane *Povijesti hrvatske književnosti* pomogao mi je Albert Godlstein, uman čovjek koji je znao sve samo ne kako da mi pomogne da započeti projekt i završim.

Radeći na knjizi koju držite u ruci, bio sam u prilici još jednom shvatiti znatan potencijal hrvatske književne kritike i historiografije. Autorima koji su ostavili traga u znanjima o književnosti ranoga novovjekovlja, zahvaljivao sam u drugim prilikama, pa sada mogu samo ponoviti da sam najviše o tom periodu naučio

od Svetozara Petrovića, Lea Košute, Miroslava Pantića, Ivana Slamniga i Zorana Kravara. Kad je riječ o novijim razdobljima, posebnu zahvalnost dugujem Miroslavu Šiclu i Dubravku Jelčiću, Ivanu Pederinu i Mirku Tomasoviću, koji su mi svojim uvidima pomogli da se orijentiram u građi o književnosti XVIII. a osobito XIX. stoljeća. O glavnim smjerovima i osobnostima u hrvatskoj književnosti XX. stoljeća ne bi bilo moguće govoriti bez izvrsnih tekstova o općim okolnostima što su ih napisali Stanko Lasić i Branimir Donat, dok o razvitku i obilježjima moderne i postmoderne poezije najdublja znanja nude Zvonimir Mrkonjić, Tonko Maroević, Ante Stamać, Vjeran Zuppa, Cvjetko Milanja, Ivan Božičević i Krešimir Bagić, te pokojni Antun Šoljan, Veselko Tenžera i Hrvoje Pejaković. Ovaj posao također ne bi bio moguć niti bez dobrih analiza nešto starije i suvremene proze, koje su objavljivali Igor Mandić, Zdravko Zima, Velimir Visković, Krešimir Nemeć i Ivan J. Bošković, a o dramskoj književnosti Nikola Batušić i Boris Senker. To da danas djeluje razmjerno mladi ali iznimno kvalitetni naraštaj književnih kritičara, želim ovdje konstatirati s posebnom radošću, prorokujući da su upravo zato pred hrvatskom književnošću i njezinim institucijama nešto svjetliji dani. Među tim kritičarima od kojih su neki bili moji studenti ili sam im u *Vijencu* objavljivao rane članke, meni su posebno bliski tekstovi Jagne Pogačnik i Tvrtka Vukovića, Roberta Perišića i Krunoslava Lokotara, Deana Dude i Milovana Tatarina, Ane Lederer i Lade Čale Feldman, Helene Sablić Tomić i Jurice Pavičića, Igora Štiksa i Dalibora Šimprage.

I, konačno, da nije bilo Ive Banca, s kojim me veže dugodišnje iskreno prijateljstvo, ova knjiga ne bi nikad ugledala svjetlo dana. Ivo Banac vratio me je studentima! On mi je pomogao da nakon što su mi na zagrebačkom Filozofskom fakultetu u listopadu 1997., a onda 2000. na Dubrovačkim ljetnim igrama, održali već viđene lekcije iz legendarnoga hrvatskog jala, dobijem višegodišnji angažman na slavnom američkom Sveučilištu Yale. Tu od 2001., u srcu Nove Engleske, dobrohotnošću profesora Harveya Goldblatta, predajem o književnosti i jeziku Južnih Slavena na Odsjeku za slavistiku. Nastanku ove knjige znatno je pridonijela i bogata slavistička kolekcija u Sterling Memorial Library o kojoj se na Yaleu već godinama predano brine Tanja Lorković. Svi drugi izvori korišteni u ovoj knjizi nalaze se u biblioteci koju sam smjestio u memorijalnoj kući Mediteranskog instituta Grge Novaka na Hvaru.

Moja velika zahvalnost što je ova knjiga izišla, ide njezinu uredniku Radulu Kneževiću i izdavaču Franji Maletiću koji su imali strpljenja za moju povremenu sporost.

Pisac

U New Havenu, 15. ožujka 2003.

SREDNJI VIJEK

Slavenska plemena, što su se s vremenom okupila oko hrvatskoga imena, tijekom sedmoga stoljeća osnovala su u nekadašnjemu rimskom Iliriku svoje prve zajednice. U novonaseljenoj zemlji malo što im je bilo blisko. Gradova nisu poznavali, a u vrijeme dolaska u dolinu rijeke Save i na Jadransko more nisu poznavali knjige, nego su, kako izvještava jedan svjedok, kao i drugi Slaveni “brojili i gatali crtama i urezima na način pogana”. Hrvatska kultura u sedmom i osmom stoljeću bila je usmena a vjera im je bila prastara i pretkršćanska. Naselili su okoliš koji je bio kristijaniziran barem tri stoljeća prije njihova dolaska i u kojemu su starosjedioci upravo počeli zaboravljati sjajno razdoblje autohtone grčke i rimske civilizacije i književnosti. Nova domovina Hrvata smjestila se na limesu između dva kršćanstva, s jedne strane zapadnoga sa sjedištem u Rimu, a s druge istočnoga u Carigradu. Zemaljske, ali i nebeske, vlasti s obiju strana balkanskog limesa imale su ambiciozne projekte s novopridošlicama kojima zbog tih ambicija nije bilo suđeno da bez ostatka sudjeluju u baštini Zapada. Od doseljenja pa sve do danas morali su biti sposobni da Europu, onu istočnu koliko i zapadnu, udišu s oba plućna krila.

Prvi vjerski i kulturni saveznici koje su Hrvati sebi sami odredili bili su Karolinzi, a prvi učitelji bili su im benediktinci. Oni su se nastanili u seoskim gospodarstvima i svoje su prve samostane osnovali na ruševinama drevnih bogomolja. Nakon doseljenja, Hrvati su bili prisiljeni lukaviti s Bizantom. Budući da su htjeli prodrijeti u primorske gradove, to im je savezništvo bilo nužno. Zbog toga su s istočnim kršćanstvom dugo zadržali skladne odnose. Susljedni dolasci Skandinavaca na daleki sjever kontinenta te ugarskih plemena u ravnice samoga europskog središta i Južnih Slavena na obale Jadrana, donijeli su znatne kušnje velikim nacijama zapadnoga kršćanstva. Morale su se navikavati da na rubovima njihovih država postoje i mali narodi i da je njihovo značenje u europskoj kulturnoj geopolitici obrnuto proporcionalno njihovoj veličini. Hrvati i njihov životni prostor postali su tako, u sâm osvit europskoga srednjovjekovlja, važna sastavnica onoga što se kasnije prozvalo *Slavia romana* i što je imalo presudnu težinu u svakoj budućoj istočnoj politici Zapada. *Slavia romana* bila je važan uteg kojim se određivala ravnoteža zapadnog europejstva s onim što se inače označivalo pojmom *Slavia orthodoxa*, a čemu su pripadali svi Istočni ali i dio Južnih Slavena. Granicu tih dvaju *Slavia* moćniji susjedi nisu uvijek poštovali ali su, kad god im je to zatrebalo, svi okolni narodi tu granicu rado spominjali. Nemirna međa bila je Hrvatima najčvršća točka njihove trojne – mediteranske, balkanske i srednjoeuropske – egzistencije. Kroz stoljeća ona im je postala i jedinom sudbinom.

Latinski jezik bio je prvi književni jezik Hrvata. U novoj postojbini on je za njih bio sve, ali ne i mrtav jezik. Mrtvim je postao tek kasnije kad su ga u slijepoj obnoviteljskoj ljubavi ugušili humanisti i kada su njegovu svakidašnjost i život-

nost pretvorili u jezik školnika. Latinski je bio *lingua franca* srednjovjekovlja i prvi jezik kojim su se doseljeni Slaveni mogli povezati sa susjedima. To je bio prvi jezik u kojemu su mogli klasificirati jezično i tradicijsko blago što su ga donijeli iz pradomovine. Na latinskom su se naučili razlikovati ali na njemu su se naučili i sličiti drugima. Uz pomoć toga jezika učili su metriku svoje buduće poezije i sintaksu svoje proze. Ono što su jednom naučili na latinskom, poslije su s većom sigurnošću primjenjivali u svom jeziku i svojim pismima. Ipak, poznavanje latinskoga jezika bilo je Hrvatima samo jedna stranica identitetnoga paralelograma; druga stranica napisana je daleko od Hrvatske, u Moravskoj kneževini za vrijeme kratkotrajne Rastislavove vladavine. Na dvor toga vidovitoga kneza stigla su 863. dva misionara iz dalekoga Soluna. Bila su to sveta braća Ćiril i Metod. Oni su pod Rastislavovim tutorstvom ostvarili najveći događaj u dotadašnjoj povijesti Slavena. Podržavani od strane rimskih crkvenih gospodara, zajedno sa svojim učenicima, u samo nekoliko godina oni su na opći slavenski jezik preveli znatan korpus tekstova potreban za život Crkve, ali i svake tadašnje slavenske nacionalne države. *Bibliju*, koju su nazvali *Knjigom*, preveli su na općeslavenski jezik gotovo u cijelosti, a priredili su i mnoge liturgijske tekstove. U prvi književni jezik Slavena uveli su Ćiril i Metod mnoge poučne knjige i svetačke legende. Njihova moravska misija bila je kratkotrajna. Njihove učenike Rastislavov nasljednik Svatopluk brutalno je rastjerao, a ovi su u svojim prognaničkim torbama ponijeli moravske slavenske knjige u druge zemlje. Utočište su učeni bjegunci našli i u Hrvatskoj.

Prve hrvatske knjige na općemu slavenskom jeziku bile su napisane glagoljicom i ćirilicom, tim prvim pismima uz pomoć kojih su Južni, ali i svi drugi Slaveni započeli bilježiti glasove svojih jezika. Hrvati su tako zarana, a to će reći prije 1000., upoznali tri pisma. Najprije je k njima došlo latiničko pismo i oni su njime isključivo ispisivali svoje najranije tekstove crkvenoga i državnoga karaktera, služeći se pri tome poglavito latinskim jezikom. Hrvatske tekstove latiničkim će slovima naučiti pisati tek kasnije. Nakon latinskog pisma, upoznali su Hrvati još i dva nova pisma, glagoljicu i ćirilicu, što su ih moravski misionari izumili i prilagodili za upotrebu u slavenskim jezicima. Uz to, već u prvim stoljećima svoje rane pismenosti upoznali su Hrvati i tri jezika; osim njihova najstarijeg jezika, ponešto iskvarenoga latinskog, što su ga zatekli u novoj domovini i kojim su se služili u crkvi i javnim poslovima, ubrzo su prihvatili, ali brzo i napustili, opći slavenski liturgijski jezik, kakav je bio fiksiran u moravskim knjigama svete braće. Konačno, Hrvati su se, kao i drugi narodi zapadnoga kršćanstva, još u ranomu srednjem vijeku počeli sve češće izražavati i na svome vlastitom jeziku koji se fiksirao na kamenim spomenicima prvi put tijekom jedanaestoga stoljeća.

Prvi poznati hrvatski tekstovi pisani su jezikom ćirilometodske baštine, u kojima se u tragovima pojavljuje pokoji element govornoga hrvatskog jezika. Najznamenitiji među tim tekstovima sačuvani su na pergamentnim fragmentima koji se, po mjestu nalaska, nazivaju *Kijevskim* i *Bečkim listićima*.

Kijevski listići

Bečki listići

Svoje prve nekraljevske i necrkvene tekstove uklesali su Hrvati u kamen. Na tim kamenim spomenicima *lingua vulgaris* dominira nad općom staroslavenskom

Slobodan Prosperov Novak
POVIJEST HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI
Od Bašćanske ploče do danas

Nakladnik

Golden marketing
Jurišićeva 10, Zagreb

tel.: 01/4810-819, 4810-820, 4810-824
faks: 01/4810-821
e-mail: golden-marketing@zg.hinet.hr
www.golden-marketing.hr

Urednik

Radule Knežević

Izvršni urednik

Ilija Ranić

Lektorica

Alka Zdjelar Paunović

Korektorice

Nataša Polgar
Sanda Uzun-Ikić

Likovno rješenje korica

Studio Golden

Računalni slog i prijelom

Studio Golden, Jasna Goreta

Tisak i uvez

Tiskarna Delo, Ljubljana

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica – Zagreb

UDK 821.163.42(091)

NOVAK, Slobodan Prosperov
Povijest hrvatske književnosti : od Bašćanske
ploče do danas / Slobodan Prosperov Novak.
– Zagreb : Golden marketing, 2003.

Bibliografija.

ISBN 953-212-033-5

I. Hrvatska književnost – Povijesni pregled

430523041